

Received: February 24, 2026

Revised: March 6, 2026

Accepted: March 14, 2026

การวิเคราะห์ประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ทางเฟซบุ๊กด้วยเครื่องมือฟังเสียงสังคม Analysis of Facebook Users' Dialogue on PM 2.5 Air Pollution via Social Listening Tools

เสาวณี ชินนาลอง (Saowanee Chinnalong)¹

csaowanee@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) จำนวนการกล่าวถึง และการมีส่วนร่วมของผู้ใช้สื่อสังคมในประเด็นเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ทางเฟซบุ๊ก 2) ประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ผ่านเฟซบุ๊กของผู้ใช้สื่อสังคม ในช่วงระยะเวลา 4 เดือน (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567- เดือนมีนาคม พ.ศ.2568) งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การนับความถี่ของการกล่าวถึง และการมีส่วนร่วมของผู้ใช้สื่อสังคมเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 บนเฟซบุ๊ก ควบคู่กับการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อความโพสต์ และความคิดเห็น ของผู้ใช้เฟซบุ๊ก รวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือฟังเสียงสังคมโซเชียลออย และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงประเด็น เพื่อสกัดประเด็นหลักของการสนทนาเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 บนเฟซบุ๊ก แล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ใช้สื่อสังคมกล่าวถึงฝุ่นพีเอ็ม 2.5 บนช่องทางเฟซบุ๊กจำนวน 73,569 ครั้ง และจำนวนการมีส่วนร่วม 8,720,594 ครั้ง โดยช่วงเวลาที่มีการกล่าวถึงฝุ่นพีเอ็ม 2.5 มากที่สุดคือ ช่วงปลายเดือนหรือสัปดาห์ที่ 3 ของเดือนมกราคม พ.ศ. 2568 มีการกล่าวถึงฝุ่นพีเอ็ม 2.5 จำนวน 20,562 ครั้ง และการมีส่วนร่วม 3,842,620 ครั้ง 2) ประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 บนเฟซบุ๊ก แบ่งออกเป็น 6 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) ผลกระทบต่อสุขภาพ (2) นโยบายและมาตรการของรัฐ (3) การรายงานค่าฝุ่นพีเอ็ม 2.5 และข้อมูลดัชนีต่าง ๆ (4) การวิพากษ์วิจารณ์รัฐและนโยบาย (5) มาตรการป้องกันตนเอง และ (6) กิจกรรมหรือแหล่งกำเนิดฝุ่น นอกจากนี้ ข้อความที่มีการมีส่วนร่วมสูงมีประเด็นย่อยที่มีลักษณะเด่น ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบรุนแรงที่เป็นรูปธรรมต่อเด็กและสัตว์เลี้ยง ประเด็นเกี่ยวกับความรุนแรงของฝุ่นที่ส่งผลต่อสุขภาพ ประเด็นเกี่ยวกับมาตรการของรัฐที่กระทบต่อชีวิตประจำวันและก่อให้เกิดการถกเถียง และประเด็นเกี่ยวกับมุกตลกซึ่งถูกใช้เป็นวิธีรับมือกับสถานการณ์ฝุ่น

คำสำคัญ การรับฟังเสียงสังคม ฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน เฟซบุ๊ก

¹ สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

(School of Communication arts, Sukhothai Thammathirat Open University)

Abstract

This study aimed to 1) examine the volume of mentions and user engagement related to PM2.5 on Facebook and 2) explore the main discussion topics concerning PM2.5 among social media users on Facebook during a four-month period (December 2024–March 2025). The research employed a qualitative design, combining frequency counts of PM2.5-related mentions and engagement on Facebook with content analysis of posts and comments by Facebook users. Data were collected using the social listening tool Zocial Eye. Qualitative data were analyzed using thematic analysis to identify the key themes in Facebook conversations about PM2.5.

The findings revealed that 1) social media users mentioned PM2.5 on Facebook 73,569 times, generating a total of 8,720,594 engagements. The highest volume of PM2.5-related discussion occurred in late January 2025, specifically in the third week of the month, with 20,562 mentions and 3,842,620 engagements. 2) Thematic analysis indicated six major themes in Facebook discussions on PM2.5: (1) health impacts, (2) government policies and measures, (3) updating/ reporting of PM2.5 levels and air quality indicator, (4) criticism of the government and its policies regarding PM2.5, (5) self-protective procedures, and (6) activities or sources of PM2.5 emissions. Posts with high engagement further revealed several outstanding subthemes, including concrete severe impacts on children and pets, perceived severity of health effects, controversial government measures affecting daily life, and the use of humor and jokes as a coping strategy in response to PM2.5 crisis.

Keywords: Social listening, Fine particulate matter (PM2.5), Facebook

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาฝุ่นพีเอ็ม 2.5 เกินมาตรฐานเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเชียงใหม่ โดยกรมควบคุมมลพิษได้ประกาศ “ประเทศไทยเข้าสู่ฤดูฝุ่นอย่างเป็นทางการ” ซึ่งสะท้อนให้เห็นความรุนแรงของปัญหาฝุ่นในประเทศไทย ทั้งนี้ กรมควบคุมมลพิษยังแถลงเพิ่มเติมว่า “คำว่า ‘ฤดูฝุ่น’ ตั้งมาเพื่อให้เรารู้ว่า ถึงเวลาต้องเตรียมตัวรับแล้ว ถึงเวลาที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจัง และเข้มข้นทุกมาตรการ โดยสถานการณ์ฝุ่นโดยทั่วไปในภาคกลางจะเริ่มตั้งแต่เดือนพ.ย.-มี.ค. และจะพีคสุดในเดือนก.พ.” (สำนักข่าวอินโฟเควสท์, 2567) ฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ที่มีค่าเกินมาตรฐานส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะผู้มีโรคประจำตัว ฝุ่นพีเอ็ม 2.5 อาจ

ก่อให้เกิดปัญหาร้ายแรงด้านสุขภาพได้ ไม่ว่าจะเป็นผลต่อระบบทางเดินหายใจ เช่น อาการหอบหืดกำเริบ หายใจติดขัด แสบหรือระคายเคืองที่ตา จมูก และลำคอ รวมถึงอาจทำให้ติดเชื้อทางเดินหายใจได้ง่ายขึ้น รวมทั้งสัมพันธ์กับโรคหัวใจและหลอดเลือด เช่น อาการแน่นหน้าอก กล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือด ภาวะหัวใจล้มเหลว และโรคหลอดเลือดสมอง โดยความเสี่ยงจะยิ่งมากเมื่อได้รับฝุ่นในระดับสูงต่อเนื่องหลายวัน (กระทรวงสาธารณสุข, 2562) ทั้งนี้กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข เพื่อลดและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากฝุ่นละอองขนาดเล็ก ปี 2563 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานในพื้นที่เสี่ยงมลพิษทางอากาศ แบ่งเป็น 2 แนวทางหลัก ได้แก่ แนวทางการดำเนินงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข และแนวทางปฏิบัติสำหรับประชาชน (กระทรวงสาธารณสุข, 2562) นอกจากนี้ งานวิจัยในต่างประเทศยังพบความเชื่อมโยงระหว่างมลพิษทางอากาศกับความเครียดของประชาชน โดยเฉพาะอาการซึมเศร้า และอาจเพิ่มความเสี่ยงในการฆ่าตัวตายอีกด้วย (Ho et al., 2014; Kim et al., 2018; Sass et al., 2017; Szyszkowicz et al., 2009)

ปัจจุบันประเทศไทยมีระดับการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับสูง โดยรายงาน Digital 2024 ระบุว่าประเทศไทยมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจำนวนประมาณ 63.21 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 88 ของประชากรทั้งหมด สื่อสังคมถูกใช้อย่างหลากหลาย ตั้งแต่เป็น “ช่องทางเผยแพร่ข้อมูล” เป็นพื้นที่สนทนาสำหรับผู้ใช้ในการตั้งคำถาม แบ่งปันความรู้ ความกังวลในประเด็นต่างๆ ร่วมกัน รวมถึงขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นประเด็นด้านการเมือง สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เช่น งานวิจัยเรื่อง บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งพบว่า สื่อสังคมทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะแบบใหม่ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น รวมกลุ่ม และขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะได้อย่างกว้างขวาง (ปรวนันท์ ธรรมมัญญานันท์, 2025) หรืองานวิจัยของเยาวนารถ พันธุ์เพ็ง (2020) เรื่อง การสื่อสารสุขภาพผ่านสื่อสังคมเครือข่ายกับกลุ่มโรค NCDs ตามแนวคิด “สร้างนำซ่อม” ซึ่งพบว่า คนวัยทำงานเปิดรับข้อมูลโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หรือ NCDs ผ่านสื่อสังคมเครือข่าย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเลือกเปิดรับสื่อสังคมเครือข่ายมากกว่า 1 สื่อ โดยพบว่า สื่อที่เปิดรับมากที่สุด คือ เฟซบุ๊ก ร้อยละ 90.05 ไลน์ ร้อยละ 89.64 ยูทูบ ร้อยละ 68.83 อินสตาแกรม ร้อยละ 40.40 และทวิตเตอร์ ร้อยละ 34.09

สื่อสังคมยังเป็นช่องทางสำคัญช่องทางหนึ่งที่ประชาชนใช้เพื่อรับรู้ ติดตาม แลกเปลี่ยนสนทนาเกี่ยวกับคุณภาพอากาศประจำวัน นำมาใช้เพื่ออัปเดตค่าฝุ่นประจำวัน เตือนภัยสุขภาพ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ส่วนตัว รวมถึงวิพากษ์วิจารณ์มาตรการของภาครัฐ โดยแพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก เป็นแพลตฟอร์มสื่อสังคมที่ผู้ใช้สนทนาและมีส่วนร่วมเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 มากกว่าแพลตฟอร์มอื่น ๆ ดังแสดงให้เห็นจากงานวิจัยหลายชิ้น (กรมอนามัย, 2563; พรพรรณ ประจักษ์เนตร, 2566; พุกษา เกษมสารคุณ และคณะ, 2563) นอกจากนี้ ข้อมูลจากเครื่องมือโฆษณาของ Meta ชี้ว่ามีผู้ใช้เฟซบุ๊กในประเทศไทยราว 49 ล้านบัญชี ซึ่งเทียบเท่ากับประมาณสองในสามของประชากรทั้งหมด และมากกว่าสามในสี่ของประชากรอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้น

ไป (DataReportal, 2024) สถิติดังกล่าวสะท้อนว่า เฟซบุ๊กเป็นแพลตฟอร์มสื่อสังคมที่ครอบคลุมผู้ใช้ไทยในวงกว้าง และมีศักยภาพสูงในการทำหน้าที่เป็น “พื้นที่สาธารณะออนไลน์”

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา นักวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขได้หันมาใช้ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ในฐานะ “เซนเซอร์ทางสังคม” ที่สะท้อนทั้งระดับมลพิษทางอากาศและการรับรู้ของประชาชนต่อปัญหามลพิษอย่างกว้างขวางมากขึ้น งานของ Hsuen et al. (2019) ซึ่งเปรียบเทียบข้อมูลทวิตเกี่ยวกับมลพิษอากาศกับค่ามลพิษที่วัดได้ในกรุงลอนดอนจากเครื่องวัดอย่างเป็นทางการ แสดงให้เห็นว่าปริมาณและรูปแบบของการสนทนาบนสื่อสังคมมีความสัมพันธ์กับระดับ PM2.5 จริงในพื้นที่เมืองใหญ่ ในทำนองเดียวกัน Jiang et al. (2015) พบว่า ข้อความบนแพลตฟอร์ม Sina Weibo สะท้อนทั้งแนวโน้มระดับมลพิษทางอากาศและปฏิกิริยาทางสังคมต่อระดับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ในหลายเมืองของจีน โดยข้อมูลระดับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 บนแพลตฟอร์มสอดคล้องกับรายงานของรัฐบาลจีน ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์สามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลเสริมต่อระบบเฝ้าระวังคุณภาพอากาศแบบดั้งเดิม ทั้งในมิติของระดับมลพิษและในมิติของการรับรู้ ความกังวล และพฤติกรรมตอบสนองของประชาชน งานวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นศักยภาพของข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ในการทำหน้าที่เป็น “social sensor” ที่สะท้อนทั้งระดับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 และปฏิกิริยาทางอารมณ์ของประชาชนในหลายบริบทต่างประเทศ

ในบริบทการวิจัย เครื่องมือฟังเสียงสังคมถูกนำมาใช้เก็บข้อมูลขนาดใหญ่จากแพลตฟอร์มสื่อสังคมเปิดโอกาสให้นักวิจัยเข้าถึงข้อมูลธรรมชาติที่ผู้ใช้สร้างขึ้นเองในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งได้ตัวอย่างขนาดใหญ่ครอบคลุมช่วงเวลายาว และสามารถติดตามแนวโน้มแบบใกล้เคียงกับเวลาจริง สามารถศึกษาหลายมิติ เช่น จำนวนการกล่าวถึง การมีส่วนร่วม โทณอารมณ์ และหัวข้อสนทนา ทำให้สามารถวิเคราะห์การรับรู้ และการตอบสนองเชิงอารมณ์ต่อปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น งานของพรพรรณ ประจักษ์เนตร (2566) นำเครื่องมือฟังเสียงสังคมมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือวิจัย เพื่อทำความเข้าใจทั้งมิติ “ปริมาณ” และ “คุณภาพ” ของการสื่อสารเกี่ยวกับ PM2.5 บนสื่อสังคมในบริบทไทย นอกจากนี้ แนวโน้มการใช้เสียงจากสื่อสังคมในฐานะส่วนหนึ่งของระบบ การเฝ้าระวังด้านสุขภาพสาธารณะ (digital public health surveillance) ชี้ให้เห็นว่าข้อมูลจากเครื่องมือเหล่านี้สามารถใช้เฝ้าระวังข้อมูลผิด จับสัญญาณความกังวลของสังคม และสนับสนุนการออกแบบนโยบายหรือแคมเปญการสื่อสารที่ตอบสนองต่อ “เสียงของสาธารณะ” ได้อย่างทันท่วงที

บทความวิจัยนี้ มุ่งศึกษาจำนวนการกล่าวถึง การมีส่วนร่วม และประเด็นสำคัญในการสนทนาเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ของผู้ใช้สื่อสังคมในช่วงระยะเวลาที่ปัญหาฝุ่นพีเอ็ม 2.5 มีความรุนแรงประจำปี ซึ่งผลการวิจัยจะช่วยสะท้อนให้เห็นประเด็นที่ประชาชนต้องการ สนใจ รวมทั้งความวิตกกังวลของประชาชนที่สะท้อนผ่านการสนทนาทางสื่อสังคมเฟซบุ๊ก ซึ่งการรับรู้ประเด็นเหล่านี้ช่วยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการสื่อสารปัญหาฝุ่นพีเอ็ม 2.5 นำไปปรับใช้เพื่อวางแผน ออกแบบช่องทาง เนื้อหาเพื่อสื่อสารกับประชาชนได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาจำนวนการกล่าวถึง และการมีส่วนร่วมของผู้ใช้สื่อสังคมในประเด็นเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ทางเฟซบุ๊กในช่วงระยะเวลา 4 เดือน (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567- เดือนมีนาคม พ.ศ.2568)
2. เพื่อศึกษาประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ผ่านเฟซบุ๊กของผู้ใช้สื่อสังคมในช่วง ระยะเวลา 4 เดือน (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567- เดือนมีนาคม พ.ศ.2568)

การทบทวนวรรณกรรม/กรอบแนวคิดทฤษฎี

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา งานวิจัยด้านสื่อสารสุขภาพและการสื่อสารความเสี่ยงให้ความสนใจกับการใช้ เครื่องมือฟังเสียงสังคม หรือการวิเคราะห์ข้อมูลจากสื่อสังคมในลักษณะ “การฟังเสียงสาธารณะ” เพื่อทำความเข้าใจการรับรู้ความเสี่ยง ความเชื่อมั่นต่อองค์กร และความต้องการข้อมูลของประชาชนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของโรคระบาดและวัคซีนโควิด-19 ที่นักวิจัยนำข้อมูลจากแพลตฟอร์มต่าง ๆ มาวิเคราะห์ ทั้งในเชิงปริมาณ (จำนวนโพสต์ การมีปฏิสัมพันธ์) และเชิงเนื้อหา (ประเด็นหรือมิติของความกังวลและคำถาม ที่พบบ่อย) เพื่อใช้ประกอบการออกแบบนโยบายสื่อสารสาธารณะ (MOOD Consortium, 2022)

งานวิจัยด้านมลพิษทางอากาศและฝุ่นพีเอ็ม 2.5 หลายชิ้นศึกษาข้อมูลจากสื่อสังคม เช่น การใช้ ทวิตเตอร์ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับมลพิษทางอากาศกับเนื้อหาของทวิตเกี่ยวกับคุณภาพอากาศใน เมืองใหญ่ ซึ่งพบว่าปริมาณและโทนของข้อความที่สะท้อนความกังวลและความไม่พอใจเพิ่มขึ้นอย่างมี นัยสำคัญเมื่อค่าฝุ่นสูงเกินมาตรฐาน อีกทั้งยังมีกรณีศึกษาในจีนที่วิเคราะห์วาทกรรมเกี่ยวกับ PM2.5 บน แพลตฟอร์ม Weibo เพื่อสำรวจการสร้างและการต่อรองความหมายเรื่องฝุ่นพิษและบทบาทของรัฐในสายตา ประชาชน (Jiang et al., 2015; Zhang & Zhao, 2016)

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศและฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ในประเทศไทยที่มุ่งความสนใจที่ การสื่อสาร และการใช้เครื่องมือฟังเสียงสังคมยังมีไม่มากนัก งานชิ้นสำคัญคือ งานวิจัยของพรพรรณ ประจักษ์เนตร (2566) เรื่อง “การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของผู้ใช้สื่อสังคมต่อประสิทธิภาพในการจัดการของ รัฐบาล คุณลักษณะความเสี่ยง และการตอบสนองเชิงอารมณ์ต่อปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) ด้วยข้อมูลเชิงลึกจากเครื่องมือรับฟังเสียงสังคม” งานวิจัยนี้ศึกษาแพลตฟอร์มสื่อสังคม 4 แพลตฟอร์ม คือ Facebook, Twitter, Instagram และ TikTok เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของผู้ใช้สื่อสังคม ต่อปัญหาฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ผลการวิจัยพบว่า เฟซบุ๊กเป็นสื่อสังคมที่มีการกล่าวถึง และมีส่วนร่วมในประเด็นฝุ่น พีเอ็ม 2.5 มากที่สุด ส่วนงานวิจัยอื่น ๆ เน้นการสำรวจ เช่น งานวิจัยของพฤกษา เกษมสารคุณ และคณะ (2563) เรื่อง การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อส่งเสริมสุขภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปิดรับ การแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร และความรู้ และพฤติกรรมการป้องกันฝุ่น PM 2.5 ผ่านสื่อดิจิทัล ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ รูปแบบ การวิจัยเชิงสำรวจเก็บข้อมูลจากจากประชาชนที่มีอายุระหว่าง 18 – 60 ปี จังหวัดลำปาง ผลวิจัยพบว่า กลุ่ม ตัวอย่างมีการเปิดรับและการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับฝุ่น PM 2.5 อยู่ในระดับสูง โดยกลุ่มตัวอย่าง

เปิดรับข้อมูลจากสื่อดิจิทัลวันละครั้ง ผ่านสื่อ Facebook มากที่สุด รองลงมาคือ สื่อ Line งานวิจัยอีกชิ้นที่ศึกษาการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ได้แก่ งานวิจัยของกรมอนามัย (2563) เรื่อง การศึกษาการรับรู้และพฤติกรรมการป้องกันสุขภาพ จากฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 2.5 ไมครอน (PM2.5) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ศึกษาสถานการณ์และหาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความรอบรู้ของประชาชนคือ ความรู้ ทักษะ การรับรู้ และพฤติกรรมการป้องกันสุขภาพจากฝุ่นละออง PM2.5 ของประชาชนในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้ ระดับทักษะ และระดับการรับรู้ความเสี่ยงเกี่ยวกับ PM2.5 กับสุขภาพของกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง กลุ่มตัวอย่างเข้าถึงแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ผ่านสื่อโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 83.2 รองลงมาคือ สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ เฟซบุ๊ก ไลน์ ทวิตเตอร์ เว็บไซต์ ร้อยละ 41.0 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุไม่เกิน 40 ปี เข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์เป็นสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ จากตัวอย่างของงานวิจัยข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าสื่อสังคมช่องทางสำคัญที่ผู้ใช้งานหาข้อมูล สนทนาแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 คือ เฟซบุ๊ก

อย่างไรก็ดี งานวิจัยข้างต้นส่วนใหญ่เน้นการสำรวจระดับการเปิดรับสื่อและพฤติกรรมสุขภาพในภาพรวม ขณะที่งานวิจัยที่วิเคราะห์การสนทนาเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 โดยใช้เครื่องมือฟังเสียงสังคมที่มีอยู่มุ่งวิเคราะห์จำนวนการกล่าวถึงและการมีส่วนร่วมเชิงปริมาณ ยังมีงานจำนวนน้อยที่ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาประเด็นของบทสนทนาเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 บนสื่อสังคม งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นการต่อยอดจากงานวิจัยที่มีอยู่ โดยใช้เครื่องมือฟังเสียงสังคมเก็บข้อมูล แล้วนำไปวิเคราะห์ประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ของผู้ใช้สื่อสังคมไทย และในมิติของการแสวงหาและจัดการข้อมูลความเสี่ยง โดยใช้แบบจำลองการแสวงหาและจัดการข้อมูลความเสี่ยง (Risk Information Seeking and Processing model: RISIP) เป็นกรอบในเชิงทฤษฎี

แบบจำลองการแสวงหาและจัดการข้อมูลความเสี่ยง (Risk Information Seeking and Processing model: RISIP) โดย Griffin et al. (1999) สนใจการทำนายการแสวงหาข้อมูล การหลีกเลี่ยงข้อมูล รวมทั้งเสนอปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลในการแสวงหาและหลีกเลี่ยงข้อมูลความเสี่ยง แบบจำลอง RISIP อธิบายว่า บุคคลจะพยายามจัดการตีความข้อมูลจนกระทั่งถึงจุดที่ตนรู้สึกมั่นใจที่จะตัดสินใจแรงจูงใจในการแสวงหาข้อมูลเพื่อการตัดสินใจนี้เองที่เป็นแรงจูงใจหลักให้บุคคลแสวงหาข้อมูล แต่เมื่อบุคคลมีความมั่นใจแล้ว บุคคลนั้น ๆ อาจจะเพิกเฉยหรือหลีกเลี่ยงการรับข้อมูลใหม่ ๆ ทั้งนี้แบบจำลอง RISIP เสนอว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสวงหาและจัดการข้อมูลความเสี่ยง ได้แก่ (เสาวณี ชินนาลอง, พรพรรณ ประจักษ์เนตร, 2566)

1) ความขาดแคลนข้อมูล เมื่อบุคคลเผชิญกับความเสี่ยง ความไม่แน่นอนและจำเป็นต้องตัดสินใจ บุคคลมีแนวโน้มจะแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อประกอบการตัดสินใจ ทั้งนี้บุคคลจะประเมินความรู้เดิมของตนก่อนว่ามีเพียงพอที่จะตัดสินใจหรือไม่

2) การรับรู้สถานการณ์อันตรายหรือความเสี่ยง แบบจำลอง RISP อธิบายว่า การรับรู้ และความรู้สึกต่อความเสี่ยงจะทำให้บุคคลรู้สึกว่ตนเองขาดแคลนข้อมูล ซึ่งส่งผลให้ต้องการแสวงหาข้อมูล

3) อารมณ์ แบบจำลอง RISP อธิบายว่า อารมณ์มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความเสี่ยง ความไม่แน่นอน ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้บุคคลเกิดความรู้สึกขาดข้อมูลและพยายามแสวงหาข้อมูล ซึ่งมักจะเป็นอารมณ์ด้านลบ เช่น ความกลัว วิตกกังวล ความรู้สึกถูกคุกคาม หรือคิดว่าอาจเกิดอันตราย เป็นต้น แบบจำลองเสนอว่าความรู้สึกขาดข้อมูลและอารมณ์ด้านลบเป็นแรงผลักดันสำคัญให้บุคคลแสวงหาข้อมูล อย่างไรก็ตาม หากการรับรู้ถึงความเสี่ยงมีมาก นั่นคือ บุคคลรู้สึกถึงอันตราย หรือถูกคุกคามมาก ๆ จนกระทั่งถึงระดับที่คิดว่าคงจะแก้ไขอะไรไม่ได้ บุคคลอาจจะพยายามพุ่งเป้าและใช้ความพยายามในการควบคุมความกลัว และหลีกเลี่ยงการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเพื่อลดอารมณ์ทางลบของตนเอง ข้อสรุปจากงานวิจัยที่สนใจปัจจัยด้านจิตวิทยาพบว่าอารมณ์ทั้งทางบวกและทางลบสามารถกระตุ้นให้บุคคลแสวงหาข้อมูลได้

4) บรรทัดฐานของสังคม แบบจำลอง RISP อธิบายว่า บุคคลมีแนวโน้มจะแสดงพฤติกรรมตามกรอบบรรทัดฐานของสังคม บุคคลมีแนวโน้มที่จะประเมินว่าสมาชิกอื่น ๆ ในสังคมคาดหวังว่าตัวเขาต้องมีข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือไม่ หากประเมินแล้วพบว่า มีความคาดหวัง บุคคลนั้นก็มักจะแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม นั่นคือ บุคคลเต็มใจที่จะเติมเต็มความคาดหวังของคนอื่นเกี่ยวกับความรู้ของตนเอง อันเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสวงหาข้อมูล ทั้งนี้อาจจะเพื่อนำไปพูดคุยสนทนากับสมาชิกของสังคมอื่น ๆ รวมทั้งเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของตน และยังใช้เพื่อแสดงถึงความสามารถในการค้นหาข้อมูลของบุคคลเพื่อสร้างการยอมรับในสังคมอีกด้วย ทั้งนี้งานวิจัยที่น่าแบบจำลอง RSIP ไปเป็นกรอบวิจัยพบว่ายิ่งบุคคลมีแรงจูงใจแรงผลักดันในการแสวงหาข้อมูลสูง บุคคลนั้นมีแนวโน้มจะมีข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงความไม่แน่นอนมากไปด้วย (Griffin et al., 2008; Kahlor et al., 2006; ter Huurne et al., 2009)

งานวิจัยนี้จึงนำแบบจำลอง RISP มาใช้เป็นกรอบทฤษฎีในการทำทำความเข้าใจประเด็นการสื่อสารเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 บนเฟซบุ๊ก โดยเฉพาะการวิเคราะห์ข้อความที่สื่อสารว่าสะท้อนปัจจัยสำคัญทั้ง 4 ข้อในการขาดแคลนข้อมูล การรับรู้ความเสี่ยง ตามที่แบบจำลอง RISP คาดการณ์ไว้อย่างไรในส่วนของผลการวิจัยและอภิปรายผล

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนับความถี่ของการกล่าวถึง การมีส่วนร่วมของผู้ใช้สื่อสังคมเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 บนเฟซบุ๊ก จากนั้นจึงวิเคราะห์ประเด็น (theme) ของเนื้อหาโพสต์ และความคิดเห็นเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ทางเฟซบุ๊ก การวิจัยนี้รวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือฟังเสียงสังคม (social listening) ของโซเซียลลอสาย เก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567- เดือนมีนาคม พ.ศ. 2568 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กรมควบคุมมลพิษประกาศว่าเป็นฤดูฝุ่น โดยสถานการณ์ฝุ่นโดยทั่วไปในภาคกลาง จะเริ่มตั้งแต่เดือน พ.ย.-

มี.ค. และจะพีคสุดในเดือน ก.พ.” (สำนักข่าวอินโฟเควสท์, 2567) ทั้งนี้การเก็บข้อมูลจากเครื่องมือฟังเสียงสังคมเป็นการเก็บจากการแสดงความคิดเห็นของผู้ใช้เฟซบุ๊กที่ตั้งค่า (setting) เป็นสาธารณะเท่านั้น

การเก็บข้อมูลกำหนดค่าสำคัญสำหรับเครื่องมือฟังเสียงสังคมในการเก็บข้อมูล ได้แก่ ฝุ่น/ฝุ่นพีเอ็ม/ฝุ่นพีเอ็ม 2.5/ฝุ่น 2.5/ฝุ่น25 พีเอ็ม/พีเอ็ม 2.5/พีเอ็ม25/p.m.2.5/pm2.5 ทั้งนี้ใช้คำสำคัญค่อนข้างหลากหลาย เพื่อให้ครอบคลุม และอาจมีบางคำค้นที่สะกดไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ แต่เนื่องจากเป็นการสืบค้นเนื้อหาเกี่ยวกับการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการผ่านสื่อสังคม ซึ่งผู้ใช้อาจจะสะกดหรือใช้ภาษาที่ไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ แต่เน้นความสะดวกและรวดเร็วในการพิมพ์ผ่านแป้นโทรศัพท์เคลื่อนที่ก็ได้

การกล่าวถึง (mention) ทางเฟซบุ๊ก(Facebook) วัดจากจำนวนโพสต์และความคิดเห็นในโพสต์ ซึ่งความคิดเห็นในโพสต์นี้ประกอบด้วย ความคิดเห็นที่ผู้ใช้แสดงต่อเนื้อหาของโพสต์โดยตรง ความคิดเห็นที่ผู้ใช้ตอบกลับ (reply) ต่อความคิดเห็นของผู้ใช้อื่น ๆ ในโพสต์นั้น ๆ ด้วย ส่วนการมีส่วนร่วม (engagement) ทางเฟซบุ๊ก (Facebook) วัดจากการมีปฏิกิริยา (react) การแสดงความคิดเห็น (comment) และการแชร์ (share)

การวิจัยนี้ใช้การคัดกรองและจัดการข้อมูล โดยผลการค้นหาในรูปแบบโพสต์ และความคิดเห็นจะถูกคัดออกหากมีลักษณะดังนี้

1. ข้อความที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นฝุ่นพีเอ็ม 2.5
2. ข้อความที่มีลักษณะเป็นโฆษณา สปแอม หรือการโปรโมตสินค้า/บริการ ซึ่งไม่สะท้อนความคิดเห็นหรือการรับรู้ความเสี่ยงต่อปัญหาฝุ่น PM2.5 ของผู้ใช้ทั่วไป เช่น ข้อความเชิญชวนซื้อสินค้า (เช่น หน้ากากอนามัย เครื่องฟอกอากาศ ครีม ประกันสุขภาพ) การแนบลิงก์เชิงพาณิชย์ และคอมเมนต์ที่มีเพียงลิงก์หรืออีโมจิโดยไม่มีเนื้อความประกอบ
3. ข้อความจากบัญชีที่เป็นเพจร้านค้า หรือแบรนด์สินค้าต่างๆที่มักโพสต์เนื้อหาโฆษณาซ้ำ ๆ
4. ข้อความที่เป็นเพียงอีโมจิ ลิงก์ หรือภาพโดยไม่มีข้อความประกอบ และจะพิจารณาเฉพาะคอมเมนต์ที่เป็นภาษาไทย

ภายหลังจากคัดกรองข้อมูลแล้ว จึงนำข้อมูลจากเครื่องมือฟังเสียงสังคมในรูปแบบไฟล์เอ็กเซล (excel) เพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยใช้การนับค่าความถี่ และคำร้อยละของการกล่าวถึง และความคิดเห็นเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 จากเฟซบุ๊ก ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงประเด็น โดยใช้การอ่านข้อความทั้งหมดในภาพรวม เพื่อทำความเข้าใจกับเนื้อหา แล้วสร้างโค้ดจากประเด็นที่เห็นชัด จากนั้นจึงนำโค้ดเหล่านั้นไปค้นหาจัดหมวดหมู่ จัดกลุ่มประเด็น แล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ในช่วงระยะเวลา 4 เดือน (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 - เดือนมีนาคม พ.ศ. 2568) ผู้ใช้สื่อสังคมกล่าวถึงฝุ่นพีเอ็ม 2.5 บนช่องทางเฟซบุ๊กจำนวน 73,569 ครั้ง และจำนวนการมีส่วนร่วม 8,720,594 ครั้ง โดยช่วงเวลาที่มีการกล่าวถึงฝุ่นพีเอ็มมากที่สุดคือ ช่วงปลายเดือนหรือสัปดาห์ที่ 3 ของเดือน

มกราคม พ.ศ. 2568 มีการกล่าวถึงฝุ่นพีเอ็ม 2.5 จำนวน 20,562 ครั้ง จำนวนการมีส่วนร่วม 3,842,620 ครั้ง โดยวันที่ 24 มกราคม 2568 เป็นวันที่มีการกล่าวถึงฝุ่นพีเอ็ม 2.5 มากที่สุดของช่วงระยะเวลาที่ศึกษา มีการกล่าวถึง 7,438 ครั้ง และจำนวนการมีส่วนร่วม 1,473,701 ครั้ง

การวิเคราะห์เนื้อหา ประเด็นในการสนทนากับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2567-เดือนมีนาคม พ.ศ.2568 สามารถจัดกลุ่มข้อความออกเป็น 6 ประเด็นหลัก โดยประเด็นที่ปรากฏอย่างต่อเนื่องในชุดข้อมูลทั้งหมด ได้แก่

ประเด็นหลัก	ประเด็นย่อย
นโยบายและมาตรการของรัฐ	นโยบาย กฎหมาย มาตรการของภาครัฐในการจัดการ PM2.5 ห้ามเผา ประกาศกระทรวงเกษตร ดัดสิทธิ์เกษตรกร
ข้อมูลดัชนี/รายงานค่า PM2.5	รายงานค่าฝุ่น AQI สถานการณ์คุณภาพอากาศ
ผลกระทบต่อสุขภาพ	โรค ป่วย อาการ ผลกระทบต่อสุขภาพจาก PM2.5
การวิพากษ์วิจารณ์รัฐ/นโยบาย	วิจารณ์ รัฐบาล การทำงาน ความล้มเหลวของรัฐ
กิจกรรม/แหล่งกำเนิดฝุ่น	เผาไร่ จุดพลุ ควั่นรถ กิจกรรมที่ก่อให้เกิดฝุ่น
มาตรการป้องกันตนเอง	วิธีป้องกัน ดูแลสุขภาพ ใส่หน้ากาก

ทั้งนี้รายละเอียดของประเด็นสนทนา 6 ประเด็น ดังนี้

1. ผลกระทบต่อสุขภาพ พบประเด็นผลกระทบต่อสุขภาพของฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ซึ่งผู้ใช้สื่อสังคมสนทนาอย่างหลากหลายเกี่ยวกับอาการ และโรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้จากผลของฝุ่น เช่น โรคทางเดินหายใจ ปอดอักเสบ ภูมิแพ้ มะเร็ง (โดยเฉพาะมะเร็งปอด) โรคหัวใจ หลอดเลือด ความดัน เป็นต้น รวมทั้งผลกระทบต่อกลุ่มเสี่ยง เช่น เด็กเล็ก ผู้สูงอายุ ผู้มีโรคประจำตัว พร้อมคำแนะนำทางการแพทย์ด้านการป้องกันและเฝ้าระวัง เพจที่นำเสนอเป็นหน่วยงานรัฐ หน่วยงานด้านสุขภาพ สื่อมวลชนและเพจบุคคลากรทางการแพทย์ และบุคคลทั่วไป ทั้งนี้โพสต์ที่มีจำนวนการมีส่วนร่วมมากที่สุดในช่วงเวลาที่ศึกษาเป็นโพสต์ในประเด็นผลกระทบของฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ต่อสุขภาพ นั่นคือ มีส่วนร่วม จำนวน 226,308 ครั้ง การแชร์ 64,009 ครั้ง และการแสดงความเห็นจำนวน 5,928 ครั้ง เป็นโพสต์ของเพจอินในวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2568 แสดงภาพเด็กที่เลือดกำเดาไหล พร้อมข้อความ “สงสารเด็ก ๆ ลมหายใจ เปื้อนฝุ่น เลือดกำเดาไหลนองเต็มหน้าในวันที่ฝุ่น PM 2.5 กลืนกิน อากาศหายใจ นี่คือนภาพที่เหล่าผู้ปกครองโพสต์ในเฟซบุ๊กค่ะ เด็ก ๆ แต่มีอาการคล้ายกันคือ เลือดกำเดาไหล และมีผื่นขึ้นตามตัว หลังเจอวิกฤติฝุ่น PM 2.5 ที่ละคลุ้งในอากาศ สงสารเด็ก ๆ เหลือเกินค่ะ ขอให้พวก

หนูหายไว ๆ นะคะ” โพสต์ที่มีจำนวนการมีส่วนร่วมเป็นอันดับสองในช่วงสัปดาห์เดียวกันในวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2568 เป็นโพสต์ของ “Dr.Review” จำนวนการมีส่วนร่วม 89,106 ครั้ง มีการแชร์ 65222 ครั้ง และการแสดงความคิดเห็นจำนวน 1901 ครั้ง “PM 2.5 หนักขนาดตายได้ แต่เจ็บบมาก คนทั่วไปแสบจุก คันทาคันผิว ภูมิแพ้ หอบกำเร็บ ไอเรื้อรัง ถ้าสูงมากส่งผลหัวใจขาดเลือด เส้นเลือดสมองตีบแตก ระยะเวลาจะเร่งปอด” นอกจากผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์แล้ว ผู้ใช้ยังสนทนากับผลกระทบของฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ต่อสุขภาพของสัตว์เลี้ยงอีกด้วย โดยโพสต์ของเรื่องเล่าชิ้นนี้ กล่าวว่า “เพจ Drama-addict โพสต์ภาพจากลูกเพจสมุทรปราการฝุ่น PM 2.5 หนัก ทำให้น้องแมวที่บ้านจามมีเลือดออก แนะนำควรให้สัตว์เลี้ยงอยู่ในห้องที่มีเครื่องฟอกอากาศ” ซึ่งเป็นโพสต์ที่มีการมีส่วนร่วมเป็นอันดับ 5 ของช่วงเวลาการศึกษา มีการมีส่วนร่วม 43,057 ครั้ง การแชร์ 5,993 ครั้ง การแสดงความคิดเห็น 1,571 ครั้ง

2. นโยบายและมาตรการของรัฐ ประเด็นเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการของรัฐเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ที่ถูกนำเสนอผ่านเฟซบุ๊กมีหลายหลาย โดยส่วนใหญ่สื่อสารในรูปแบบประกาศและข่าวประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด เป็นต้น เพจที่นำเสนอเป็นหน่วยงานรัฐ สื่อมวลชนและเพจบุคคลทั่วไป ประเด็นเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการของรัฐ สามารถจัดแบ่งประเภทได้ดังนี้ 1) มาตรการด้านการเกษตร ห้ามเผา ตัดสิทธิ์เกษตรกร ตัวอย่างของโพสต์เกี่ยวกับนโยบายและมาตรการของรัฐ ได้แก่ “ประกาศกระทรวงเกษตรฯ เรื่อง มาตรการบริหารจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก ไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) ภาคการเกษตร เกษตรกรรายใดมีประวัติการเผาในพื้นที่การเกษตร เกษตรกรรายนั้นจะไม่ได้รับสิทธิในการเข้าร่วมโครงการสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรทุกโครงการ” ซึ่งประกาศฉบับนี้ ได้ถูกนำเสนอโดยเพจหลายเพจ เช่น สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สำนักงานเกษตรพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด และเพจรวมเรื่องเล่า ข่าวเกษตร เป็นต้น โดยโพสต์ที่มีการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ โพสต์ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีส่วนร่วม 113 ครั้ง ส่วนใหญ่เป็นการแชร์ และกดไลค์ จำนวน 62 และ 49 ครั้งตามลำดับ 2) มาตรการด้านการจราจร เช่น ห้ามรถเข้าบางส่วนของเมือง ตรวจควันดำ ส่งเสริมขนส่งสาธารณะโดยให้รถไฟฟ้าฟรี เป็นต้น ตัวอย่างโพสต์ ได้แก่ “กทม. คุมเข้มรถควันดำ ช่วงวิกฤตฝุ่นละออง PM2.5...” ซึ่งเป็นโพสต์ของเพจ “TODAY” การมีส่วนร่วม 1015 ครั้ง แชร์ 105 ครั้ง แสดงความคิดเห็น 226 ครั้ง 3) มาตรการแก้ไขปัญหาแบบเร่งด่วน เช่น การประกาศให้ทำงานจากที่บ้าน (WFH) การประกาศปิดโรงเรียน ลดกิจกรรมกลางแจ้ง เป็นต้น ทั้งนี้โพสต์ส่วนใหญ่เน้นพื้นที่ในกรุงเทพฯ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาฝุ่นพีเอ็ม 2.5 วิกฤต ตัวอย่างโพสต์ ได้แก่ โพสต์ของเพจ Khaosod – ข่าวสด ในวันที่ 21 ม.ค. 2568 “กทม.สั่งปิดโรงเรียนแล้ว 21 แห่ง เหตุฝุ่น PM2.5 เกินมาตรฐาน ทั้ง 50 เขต แนวโน้มสูงขึ้นต่อเนื่อง ขยาย Work From Home ถึง 24 ม.ค.นี้” การมีส่วนร่วม 16,798 ครั้ง แสดงความคิดเห็น 693 ครั้ง

3. การรายงานค่าฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ข้อมูลดัชนีต่าง ๆ ประเด็นเกี่ยวกับการรายงานค่าฝุ่น สถานการณ์คุณภาพอากาศของแต่ละวันเป็นประเด็นที่มีการสนทนาทางเฟซบุ๊กจำนวนมาก มีการรายงานทุกวันใน

ช่วงเวลาที่ศึกษา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ฝุ่นพีเอ็ม 2.5 เป็นปัญหา โดยเฉพาะในช่วงเวลาเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2568 ทั้งนี้ข้อมูลการรายงานค่าฝุ่นพีเอ็ม 2.5 มีการรายงานทั้งในระดับภาพรวม และรายงานเฉพาะพื้นที่ ในลักษณะของการรายงานสถานการณ์เฉพาะจังหวัด อำเภอ ชุมชน ข้อความในกลุ่มนี้มาจากหน่วยงานภาครัฐ สำนักงานสิ่งแวดล้อม สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และเพจข่าว โดยเน้นรายงานค่าฝุ่น PM2.5, AQI ระดับสี (เขียว-เหลือง-ส้ม-แดง) และคำแนะนำเบื้องต้นต่อประชาชนในจังหวัด/อำเภอต่าง ๆ เช่น โพสต์ของเพจ คมชัดลึก “ค่าฝุ่นวันนี้ พุ่งแตะ ระดับสีแดง 6 พื้นที่ เช็ก 10 อันดับ ค่าฝุ่น PM 2.5 สูงสุด” การมีส่วนร่วม 34,175 ครั้ง แสดงความคิดเห็น 1,654 ครั้ง

4. การวิพากษ์วิจารณ์รัฐ/นโยบาย ประเด็นเกี่ยวกับการวิจารณ์รัฐบาล การไม่ทำงาน ความล้มเหลว ของรัฐในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 มีข้อความจำนวนมากที่สะท้อนความไม่พอใจต่อ การจัดการปัญหาฝุ่นของรัฐบาลและหน่วยงานรัฐ ทั้งในลักษณะการบ่นทั่วไป การตั้งคำถามเชิงโครงสร้าง และ การวิจารณ์นโยบายเฉพาะ เช่น งบประมาณบางโครงการหรือความล่าช้าในการออกมาตรการ รวมถึง การเชื่อมโยงฝุ่นพีเอ็ม 2.5 เข้ากับการอภิปรายไม่ไว้วางใจในรัฐสภา ตัวอย่างโพสต์ เช่น เพจบุ๊กเพจสรยุทธ สุทัศนะจินดา กรรมกรข่าว นำเสนอ “‘พิธา’ อัดรัฐบาล นโยบายแก้ฝุ่น ‘เข้าไป-น้อยไป-หายไป’ ชี้ผู้นำ ประเทศมีหน้าที่แก้ ‘ฝุ่น-ไฟ-ฝน’ วันที่ 24 มกราคม พ.ศ.2568 การมีส่วนร่วม 38020 ครั้ง แสดงความคิดเห็น 2,901 ครั้ง และในวันเดียวกันเพจบุ๊กเพจอีจัน นำเสนอ “บิ๊พหัวใจแม่ ลูกแพ้ฝุ่น เลือดกำเดาไหล นองเต็มหน้า ลำลัก เป็นลิมเลือด ข้างตัวมีแต่ กองพิษซูเปียนเลือด สงสาร ลูกร้องไห้กลัว แม่ร้องขอรัฐบาล #ขออากาศดี ๆ หายใจบ้าง” การมีส่วนร่วม 25,274 ครั้ง แสดงความคิดเห็น 876 ครั้ง เพจ Drama-addict นำเสนอวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568 “...ใครที่ยังมองว่าปัญหา pm 2.5 เป็นเรื่องไกลตัว ขอให้คิดใหม่ และช่วยกันหาทางแก้ ช่วยกันกดดันรัฐบาลและเจ้าหน้าที่รัฐให้จริงจังกับปัญหานี้ เพราะถ้ารอให้ลูกหลานคุณเป็นมะเร็งก็สายเกินไป เสียแล้ว...” การมีส่วนร่วม 5245 ครั้ง การแสดงความคิดเห็น 275 ครั้ง อีกเพจที่นำเสนอเนื้อหาวิจารณ์ การทำงานของส่วนงานที่รับผิดชอบ คือ MCOT News FM 100.5 “...การดำเนินการของ กทม. ดูเหมือนจะเป็นแค่การหลีกเลี่ยงผลกระทบในระยะสั้น โดยไม่แก้ปัญหาคาใจที่ต้นเหตุของฝุ่นจริงจัง” นายสนธิกล่าว” นอกจากนี้ยังมีการแสดงความคิดเห็นเชิงลบหรือวิจารณ์รัฐบาลที่ไม่แก้ปัญหามลพิษ 2.5 โดยการแสดงความคิดเห็นต่อโพสต์ของบุคคล เช่น “ต้องแก้ที่ต้นเหตุทั้งหมดครับ ควันรด ฝุ่น Pm2.5 และคว้นบุหรีมี 2 รัฐบาล ไม่ทำอะไรเลย ปล่อยปะละเลยสิ่งพวกนี้” “ปัญหาฝุ่นPM.2.5 ที่เป็นปัญหาใหญ่ได้ เพราะ เวลาที่มีปัญหาเล็ก ๆ แจ้งเขต แจ้ง กทม. แล้ว แจ้งแล้วแจ้งอีกก็ไม่รีบแก้ปัญหา เจ้าหน้าที่ปล่อยปะละเลย ไม่ใส่ใจ และเอาจริงเอา จัง” หรือ “รถไฟฟ้าฟรี 7 วัน เปลืองภาษี 140 ล้าน โดยไม่ใช่เหตุแะอะไรไม่ได้เลย”

5. มาตรการป้องกันตนเอง ประเด็นที่สนทนาเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากปัญหาฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ประกอบด้วยประเด็นย่อย เช่น วิธีป้องกัน ดูแลสุขภาพ การใส่หน้ากาก การทำเครื่องฟอกอากาศใช้เอง หลีกเลี่ยงการทำกิจกรรมกลางแจ้ง การลดการใช้รถยนต์ และการปรับพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวัน เป็นต้น ข้อความจำนวนมากเน้นการใช้หน้ากาก (โดยเฉพาะ N95) การเช็กค่าฝุ่นผ่านแอปหรือเว็บไซต์ ตัวอย่างของ

โพสต์ในประเด็นนี้ได้แก่ โพสต์ของเพื่อย่าฝากชีวิตไว้กับหมอ “3 สิ่งที่หมอใช้ป้องกันฝุ่น PM 2.5 เวลาออกไปข้างนอก” มีการมีส่วนร่วม 40,387 ครั้ง การแสดงความคิดเห็น 984 ครั้ง โดยโพสต์นี้เป็นโพสต์ที่มีการมีส่วนร่วมมากเป็นลำดับที่ 6 จากจำนวนโพสต์ทั้งหมดในช่วงเวลาที่ศึกษา โพสต์ของกระต๊อบ ชวัลกร ววรรธนพิสิฐกุล “อย่าลืมใส่หน้ากากกันนะคะ ❤️ เอาวิธีแก้เจ็บตา เจ็บคอ มาฝากค่ะ...” การมีส่วนร่วม 24,903 ครั้ง การแสดงความคิดเห็น 293 ครั้ง โพสต์ของกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข “5 ข้อ ป้องกันฝุ่นPM2.5 พุ่งท่วมเมือง ในสถานการณ์ปัจจุบัน มีฝุ่นหนาแน่นมากกระจายตัวกันไปในหลายภาค...” โพสต์นี้มีการมีส่วนร่วม 133 ครั้ง มีการแสดงความคิดเห็น 2 ครั้ง โดยเนื้อหาของโพสต์ที่เหมือนกันนี้ถูกเพชบุรี เพจอื่น ๆ นำไปเผยแพร่ด้วย เช่น เพจต่าง ๆ ของกรมในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

6. กิจกรรม/แหล่งกำเนิดฝุ่น ประเด็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ก่อให้เกิดฝุ่นพีเอ็ม 2.5 แหล่งกำเนิดฝุ่น เช่น เผาไร่ จุดพลุ ควันรล ฯลฯ เป็นอีกประเด็นการสนทนาที่มีการกล่าวถึงในช่วงเวลาที่ศึกษา ข้อความครอบคลุมการกล่าวถึงการเผาไร่อ้อย เผาหญ้า เผาขยะ ไฟป่า การจุดพลุและประทัดในเทศกาล ตลอดจนควันจากยานพาหนะและสภาพเมืองที่มีขยะล้น โดยส่วนหนึ่งมีการกล่าวถึงกลุ่มเกษตรกรว่าเป็น “ผู้กระทำ” ที่ต้องรับผิดชอบต่อปัญหาฝุ่น ตัวอย่างของโพสต์ประเด็นนี้ได้แก่ โพสต์โดยอีจัน “บทเรียน เผาไร่อ้อย ในวันที่ฝุ่นควัน PM 2.5 กลิ่นกิน อากาศหายใจ เซลล์ปียิ้มแฉ่ง โพสต์เพชบุรี เจอทัวร์ลงฉ่ำ” การมีส่วนร่วมจำนวน 25,690 ครั้ง โพสต์ของ Urban Creature “Urban Ask : จะแปลกประหลาดหรือไม่ชินไหม หากปีใหม่ปีหน้าหรือเทศกาลรื่นเริงอื่น ๆ จะไม่มีการจุดพลุในเมืองแล้ว เนื่องจากประเด็นความปลอดภัย มลภาวะทางเสียงและอากาศ” การมีส่วนร่วม 723 ครั้ง เพจสำรวจโลก “ข้อคิด การค้นพบใหม่ ปุ๋ยคือ สาเหตุหลักของการเกิด PM 2.5 มากกว่าควันรถและการเผา” การมีส่วนร่วม 14,895 ครั้ง

เมื่อพิจารณาประเด็นเนื้อหาที่มีการมีส่วนร่วมมากที่สุด 10 ลำดับแรกจากข้อความทั้งหมด 73,569 ข้อความ ในช่วงระยะเวลา 4 เดือน (เดือนธันวาคม พ.ศ. 2567 - เดือนมีนาคม พ.ศ. 2568) ดังนี้

อันดับ	ข้อความ (สรุปย่อ)	จำนวน การมีส่วนร่วม	แหล่งที่มา
1	สงสารเด็ก ๆ เลือดกำเดาไหล นองเต็มหน้า หลังเจอวิกฤติฝุ่น PM 2.5 กลิ่นกินอากาศหายใจ ผู้ปกครองโพสต์ภาพลูกมีผื่นและเลือดกำเดาไหล	226,308	อีจัน
2	“PM 2.5 หนักขนาดตายได้ แต่เจ็บมาก” อธิบายอาการแสบจมูก คันตา ภูมิแพ้ หอบ ไอเรื้อรัง จนถึงหัวใจขาดเลือด เส้นเลือดสมองตีบแตก และมะเร็งปอด	89,106	Dr.Review

อันดับ	ข้อความ (สรุปย่อ)	จำนวน การมีส่วนร่วม	แหล่งที่มา
3	“ผู้ลี้ภัยคนไม่มีโอกาสได้รับ ฝุ่น PM 2.5 นำเขาตอก ดั่งแหบโพด ฝุ่นเข้าบ่ฮอด” เป็นการใช้องาษา อีสาน โดยล้อเล่นกับปัญหาฝุ่น	43,676	ไหมไทย หัวใจศิลป์
4	กรณีแนวสมุทรปราการจามีเลือดออก เพราะฝุ่น PM 2.5 แนะนำให้สัตว์เลี้ยงอยู่ในห้องที่มีเครื่อง ฟอกอากาศ	43,057	เรื่องเล่าเช้านี้
5	“3 สิ่งที่หมอใช้ป้องกันฝุ่น PM 2.5 เวลาออกไป ข้างนอก”	40,387	อย่าฝากชีวิตไว้กับหมอ
6	“แจ้ง 58 จว. เผชิญฝุ่นพิษ PM2.5 เมือง ระยองอ่วมสุด คาด 28 ม.ค. สถานการณ์เริ่มดี ขึ้น”	39,190	Khaosod – ข่าวสด
7	การเล่าคำวิจารณ์ของ “พิธา” ต่อรัฐบาลว่า นโยบายแก้ฝุ่น “เข้าไป-น้อยไป-หายไป” และ อธิบายปัญหาฝุ่นพีเอ็ม 2.5 กับการเมืองฝ่าย ค้าน-รัฐบาล	38,030	สรยุทธ สุทัศนะจินดา กรรมกรข่าว
8	“ห้องกะบ่เคยกวาด กะพากันย่าน PM 2.5 หียยย” เป็นการใช้องาษาอีสาน โดยเปรียบเทียบ ฝุ่นในห้องตัวเองเทียบกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5	36,484	ไหมไทย หัวใจศิลป์
9	“ค่าฝุ่นวันนี้พุ่งแตะระดับสีแดง 6 พื้นที่ เช็ก 10 อันดับค่าฝุ่น PM 2.5 สูงสุด”	34,175	คมชัดลึก
10	“รัฐบาลออกมาตรการแก้ปัญหา PM 2.5 ให้ ประชาชนนั่งรถไฟฟ้าทุกสาย-รถเมล์ ขสมก. ฟรี 7 วัน 25-31 ม.ค. นี้” และบรรยายละเอียด เกี่ยวกับบชตชและจุดตรวจควันดำ	33,705	สรยุทธ สุทัศนะจินดา กรรมกรข่าว

เมื่อเปรียบเทียบประเด็นของการสนทนาเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ในภาพรวมซึ่งประกอบด้วย 6
ประเด็น ได้แก่ ผลกระทบต่อสุขภาพ นโยบายและมาตรการของรัฐ การรายงานค่าฝุ่นพีเอ็ม2.5 ข้อมูลดัชนี
ต่าง ๆ การวิพากษ์วิจารณ์รัฐ/นโยบาย มาตรการป้องกันตนเอง กิจกรรม/แหล่งกำเนิดฝุ่น โดยเปรียบเทียบกับ

โพสต์ที่มีการมีส่วนร่วมสูง พบว่า แม้ประเด็นหลักจะคล้ายคลึงกัน แต่ประเด็นการสนทนาที่มีการมีส่วนร่วมสูง มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากประเด็นหลักดังนี้

1. เป็นประเด็นที่นำเสนอผู้ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงจากฝุ่นพีเอ็ม 2.5 คือ เด็กและสัตว์เลี้ยง
โพสต์ที่มีการมีส่วนร่วมสูงสุดในช่วงเวลาที่ศึกษา กล่าวถึงเด็กเล็กที่มีอาการเลือดกำเดาไหล ผื่นขึ้นตามตัว หรือ สำลักเลือดจากการเผชิญ PM2.5 รวมถึงกรณีสัตว์เลี้ยง เช่น แมวจามจนมีเลือดออก เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาถูกนำเสนอโดยมีภาพประกอบเป็นเด็กเล็กที่มีเลือดกำเดาไหลด้วย ทำให้โพสต์นี้มีการมีส่วนร่วมสูงถึง 226,308 ครั้ง โดยมีผู้ใช้แสดงอารมณ์เศร้า (sad) มากถึง 26,671 ครั้ง และแสร้ 64,009 ครั้ง

2. เป็นประเด็นที่แสดงให้เห็นความรุนแรงของฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ต่อสุขภาพ โพสต์จากเพจแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพอธิบายว่า ฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ส่งผล “หนักขนาดตายได้” และเชื่อมโยงกับโรคมะเร็งปอด โรคหัวใจขาดเลือด และภาวะเส้นเลือดสมองตีบแตก เช่น โพสต์ของ Dr.Review “PM 2.5 หนักขนาดตายได้ แต่เจ็บมาก คนทั่วไปแอบจุก คันทา คันทิว ภูมิแพ้ หอบกำเริบ ไอเรื้อรัง ถ้าสูงมากส่งผลหัวใจขาดเลือด เส้นเลือดสมองตีบแตก ระวังยาวมะเร็งปอด” การนำเสนอในลักษณะ “โรคร้ายถึงตาย” ทำให้ผู้ใช้สื่อสังคมรับรู้ความเสี่ยง (risk judgment) และกระตุ้น การมีส่วนร่วมมากกว่าข้อความให้ความรู้เกี่ยวกับฝุ่นทั่วไป

3. เป็นประเด็นเกี่ยวกับมาตรการรัฐที่เป็นที่ถกเถียง ในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤตของปัญหาฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ช่วงปลายเดือนมกราคม พ.ศ. 2568 โพสต์ที่นำเสนอมาตรการให้ประชาชนขึ้นรถไฟฟ้าทุกสายและรถเมล์ฟรี 7 วัน เพื่อแก้ปัญหา PM2.5 ซึ่งเป็นโพสต์ที่มีการมีส่วนร่วมสูง เนื่องจากเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตประจำวันของประชาชน และเปิดพื้นที่ให้ถกเถียงเรื่องความคุ้มค่าของงบประมาณและประสิทธิภาพของนโยบาย เมื่อเทียบกับเนื้อหาเกี่ยวกับมาตรการเชิงเทคนิค เช่น รายงานค่าฝุ่นหรือการตั้งจุดตรวจเพียงอย่างเดียว

4. เป็นประเด็นเกี่ยวกับมาตรการป้องกันตนเองจากฝุ่นพีเอ็ม 2.5 โดยแพทย์/อินฟลูเอนเซอร์
โพสต์ “3 สิ่งที่เหมาะใช้ป้องกันฝุ่น PM2.5 เวลาออกไปข้างนอก” โดยเพจอย่าฝากชีวิตไว้กับหมอ หรือโพสต์โดยหมอไอค์ DoctorSixpack “ห้ามออกนอกบ้าน ถ้าไม่ใส่หน้ากาก เด็ดขาดครับ! หมอภรณ์ ฝุ่นวันนี้ หนักหนา มาก ๆ มะเร็งปอด ระดับความตาย” ซึ่งเป็นโพสต์ที่มีการมีส่วนร่วมสูง สะท้อนว่า ผู้ใช้สื่อสังคมให้ความสำคัญกับคำแนะนำที่มาจากบุคลากรทางการแพทย์และมีความน่าเชื่อถือ

5. เป็นประเด็นเกี่ยวกับมุกตลกร้าย ประเด็นที่ได้รับการมีส่วนร่วมสูงมากอีกประเด็นหนึ่งคือ ข้อความที่ใช้มุกตลกหรือประชด เช่น การเปรียบเทียบฝุ่นในบ้านที่ไม่เคยกวาดกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 หรือการเล่นคำภาษาไทยเกี่ยวกับ “ไม่มีโอกาสได้รับฝุ่นตามคนอื่น” โดยเพจ ไหมไทย หัวใจศิลป์ แสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้สื่อสังคมใช้ “อารมณ์ขัน” เป็นกลไกในการจัดการกับความเครียด

โดยสรุป จากการวิเคราะห์ข้อความจำนวน 73,569 ข้อความเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือฟังเสียงสังคม Zocial Eye พบว่า ผู้มีส่วนร่วมในการสนทนาเกี่ยวกับปัญหาฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ทางแพลตฟอร์มเฟซบุ๊กมีหลากหลาย ทั้งหน่วยงานรัฐ สื่อมวลชน ภาครัฐกิจ เพจอินฟลูเอนเซอร์ด้านสุขภาพ และ

ผู้โพสต์ทั่วไป โดยข้อความต่าง ๆ เกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 อยู่ในรูปแบบของโพสต์ต้นทาง (page post) และคอมเมนต์/รีพลาย (comment/reply) เมื่อวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มโพสต์ที่มีการมีส่วนร่วมสูง พบว่า เพจข่าวกระแสหลัก (เช่น สรยุทธฯ ไทยรัฐ ข่าวสด) เพจเล่าเรื่อง (เช่น อีจัน ที่นี้สมุทรปราการ Drama-addict) และเพจแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ มีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูล และสนทนาเกี่ยวกับประเด็นฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ทางแพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก

ผลการวิเคราะห์พบว่า ประเด็นที่ผู้ใช้สื่อสังคมสนใจและสนทนา ประกอบด้วย ผลกระทบต่อสุขภาพ นโยบายและมาตรการของรัฐ การรายงานค่าฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ข้อมูลดัชนีต่าง ๆ การวิพากษ์วิจารณ์รัฐ/นโยบาย มาตรการป้องกันตนเอง กิจกรรม/แหล่งกำเนิดฝุ่น แต่เมื่อวิเคราะห์โพสต์ที่มีการมีส่วนร่วมสูง พบว่าการสนทนาที่ได้รับความสนใจมากที่สุดคือ ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบรุนแรงเป็นรูปธรรมที่มีต่อเด็กและสัตว์เลี้ยง ประเด็นเกี่ยวกับความรุนแรงของฝุ่นที่มีผลต่อสุขภาพ ประเด็นเกี่ยวกับมาตรการรัฐที่กระทบชีวิตประจำวัน และเป็นที่ถกเถียง และประเด็นเกี่ยวกับมุกตลก ลักษณะดังกล่าวสะท้อนบทบาทของสื่อสังคมในฐานะพื้นที่ที่มีการสื่อสารความเสี่ยงจากฝุ่นพีเอ็ม 2.5

อภิปรายผล

เฟซบุ๊กเป็นสื่อสังคมที่ผู้ใช้สื่อสังคมเลือกเป็นช่องทางหลักสำหรับการสนทนาเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 การวิจัยโดยใช้เครื่องมือฟังเสียงสังคมช่วยสะท้อนให้เห็นประเด็นที่ผู้ใช้สื่อสังคมแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น แบ่งปันข้อมูล รวมถึงแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ผ่านเฟซบุ๊ก โดยผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้เฟซบุ๊กจำนวนมากแสดงให้เห็นว่า ตนมีประสบการณ์และความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับ PM2.5 อยู่พอสมควร เช่น รู้จักค่าดัชนีสีของ AQI หรือคำแนะนำทั่วไปในการป้องกันฝุ่นพีเอ็ม 2.5 แต่พบคำถามซ้ำ ๆ เกี่ยวกับ “ค่าตัวเลขเหล่านี้หมายความว่าอย่างไรในชีวิตจริง” หรือ “มาตรการรัฐแต่ละอย่างช่วยลดฝุ่นได้จริงหรือไม่” รวมทั้งการตั้งคำถาม เช่น จะส่งลูกไปโรงเรียนหรือไม่ จะยังออกกำลังกายกลางแจ้งได้หรือไม่ หรือควรลงทุนซื้อเครื่องฟอกอากาศเมื่อไร ซึ่งสะท้อนว่า ผู้ใช้จำนวนมากยังรู้สึกว่าตนเองขาดแคลนข้อมูลซึ่งจำเป็นต่อการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับแบบจำลองการแสวงหาและจัดการข้อมูลความเสี่ยง (Risk Information Seeking and Processing model: RISP) ซึ่งกล่าวว่าเมื่อบุคคลเผชิญกับความเครียดและจำเป็นต้องตัดสินใจ บุคคลจะประเมินความรู้ของตนเองว่าเพียงพอหรือไม่ ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดพฤติกรรมแสวงหาข้อมูล ทั้งผ่านการถามในคอมเมนต์ การแชร์โพสต์ของบุคลากรทางการแพทย์ และการติดตามเพจแพทย์หรือหน่วยงานเฉพาะทางมากกว่าช่องทางของหน่วยงานรัฐ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hovick et al. (2021) และงานวิจัยของ Ma et al. (2021) พบว่า ระดับความรู้ปัจจุบันของผู้รับสารเป็นตัวทำนายสำคัญของทั้งพฤติกรรมและความตั้งใจในการแสวงหาข้อมูล เมื่อประชาชนเผชิญสารสื่อสารความเสี่ยงด้านสุขภาพสิ่งแวดล้อม

ผลวิจัยพบว่า โปสต์จำนวนมาก โดยเฉพาะโปสต์ที่มีการมีส่วนร่วมสูง สะท้อนว่าผู้ใช้เฟซบุ๊กเห็นว่าฝุ่นพีเอ็ม 2.5 เป็นภัยคุกคามรุนแรงต่อสุขภาพ โดยเฉพาะโปสต์เกี่ยวกับเด็กเล็กเกิดกำเริบโรคหอบหืด ฝุ่นขึ้นตัว สัตว์เลี้ยงจามมีเลือดออก หรือการเชื่อมโยงฝุ่นกับโรคภัยร้ายแรงอย่างมะเร็งปอดและโรคหัวใจ การรับรู้ความเสี่ยงสอดคล้องกับโมเดล RISP ที่ว่าเมื่อบุคคลรับรู้ถึงความรุนแรงและความไม่แน่นอนของสถานการณ์ จะรู้สึกว่ามี “ช่องว่างความรู้” ที่ต้องเติมเต็ม นำไปสู่การแสวงหาข้อมูล อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีที่ผู้ใช้แสดงท่าทีสิ้นหวัง เช่น รู้สึกว่าฝุ่นกลับมาทุกปี ไม่มีนโยบายที่แก้ปัญหาเชิงโครงสร้างอย่างแท้จริง ก็อาจสะท้อนอีกด้านหนึ่งของโมเดล คือ เมื่อความรู้สึกถูกคุกคามสูงมากจนคิดว่า “ทำอะไรไม่ได้แล้ว” บุคคลอาจลดการแสวงหาข้อมูล และหันไปสู่การปกป้องตนเองเฉพาะหน้าแทน นอกจากนี้ การรับรู้ความเสี่ยงด้านสุขภาพเป็นประเด็นหลักยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพรรณ ประจักษ์เนตร (2566) ที่พบว่า คุณลักษณะความเสี่ยงที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุด คือ ความเสี่ยงส่วนบุคคล ได้แก่ ความเจ็บป่วยทั่วไป มะเร็ง และโรคปอด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Liu et al. (2022) ซึ่งพบว่า เมื่อบุคคลรับรู้ถึงความเสี่ยงที่ใกล้ชิดกับตนและรับรู้ว่ามีความเสี่ยงสูง จะผลักดันให้บุคคลแสวงหาข้อมูลมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยด้านอารมณ์ (affective response) เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในโมเดล RISP ซึ่งผลการวิจัยชี้ว่า ผู้ใช้เฟซบุ๊กแสดงอารมณ์ด้านลบหลายรูปแบบ เช่น ความกลัว ความโกรธ ความวิตกกังวล ความเหนื่อยล้าหรือเบื่อหน่ายต่อฝุ่น โดยผู้ใช้ภาษาที่สะท้อนอารมณ์ดังกล่าว เช่น “สงสารเด็กจนทนดูไม่ได้” หรือ “ฝุ่น PM 2.5 ช่วงนี้คือสูงมากกกก แล้วเผาอะไรกันนักหนา จะบ้าตาย” “เอาจมอส่วนไหนคิดฝุ่น PM 2.5 หายใจไม่ออก แต่ให้ขึ้นรถฟรีกูจะบ้า” “จะบ้าค่าฝุ่น pm 2.5 กลับมาพุ่งอีกแล้ววว” เป็นต้น เมื่อพิจารณาการสะท้อนถึงอารมณ์เหล่านี้ในกรอบของโมเดล RISP ซึ่งระบุว่า อารมณ์ด้านลบสัมพันธ์กับการรับรู้ความเสี่ยงและความรู้สึกขาดข้อมูลอาจผลักดันให้บุคคลแสวงหาข้อมูล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ma et al. (2021) ซึ่งพบว่า อารมณ์ด้านลบ โดยเฉพาะความวิตกกังวลเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดการตอบสนองเชิงพฤติกรรม เช่น การแสวงหาข้อมูล เป็นต้น

การนำปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสวงหาและจัดการข้อมูลความเสี่ยงตามโมเดล RISP มาวิเคราะห์ข้อมูลจากเครื่องมือฟังเสียงสังคมในประเด็นฝุ่นพีเอ็ม 2.5 ช่วยให้เห็นว่า การแสวงหาและประมวลผลข้อมูลความเสี่ยงบนเฟซบุ๊กอาจไม่ได้เกิดจาก “การขาดข้อมูล” เพียงมิติเดียว แต่เป็นผลของการรับรู้ความเสี่ยงอารมณ์ส่วนบุคคลด้วย ซึ่งสามารถนำไปใช้เพื่อการออกแบบกลยุทธ์การสื่อสารความเสี่ยงและสุขภาพในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบด้านการสื่อสารความเสี่ยงด้านมลพิษอากาศ เช่น กรมควบคุมมลพิษและกรมอนามัย สามารถนำประเด็นการสนทนาหลักทั้ง 6 ประเด็นไปใช้เป็นฐานในการออกแบบสารการกำหนดกรอบเนื้อหา และการเลือกสำนวน/น้ำเสียงในการสื่อสารผ่านเฟซบุ๊กให้ตอบสนองต่อประเด็นที่ประชาชนมีความวิตกกังวล โดยเฉพาะประเด็นด้านผลกระทบต่อสุขภาพเด็กและสัตว์เลี้ยง รวมถึงผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน

1.2 ผลการวิจัยด้านช่วงเวลาที่มีการกล่าวถึงและการมีส่วนร่วมสูง ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานช่วงเวลาฤดูฝุ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรวางแผนการสื่อสารเชิงรุกในช่วงฤดูฝุ่น เช่น การเพิ่มความถี่โพสต์การใช้ภาษาที่ชัดเจนเกี่ยวกับความเสี่ยง และการชี้แนะพฤติกรรมป้องกันตนเองอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงที่ประชาชนประสบปัญหาหนักที่สุด

1.3 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นศักยภาพของการใช้เครื่องมือฟังเสียงสังคมซึ่งสะท้อนประเด็นที่ประชาชนสนใจและวิตกกังวล หน่วยงานด้านสาธารณสุขและองค์กรท้องถิ่นอาจพิจารณาใช้เครื่องมือฟังเสียงสังคมหรือกลไกเฝ้าระวังทางสื่อสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้ติดตามความรู้สึก ความไม่พอใจ และความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ PM2.5 และตอบสนองด้วยการสื่อสารชี้แจงที่ทันท่วงที

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพียงแพลตฟอร์มเฟซบุ๊กอย่างเดียว เนื่องจากเป็นแพลตฟอร์มที่ประชาชนใช้สนทนาเกี่ยวกับประเด็นฝุ่นพีเอ็ม 2.5 มากที่สุด ในการวิจัยต่อไปควรขยายแพลตฟอร์มไปยังสื่อสังคมอื่น เช่น X (Twitter), TikTok หรือพันทิพ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการสนทนา ประเด็นการสนทนา ระหว่างแพลตฟอร์ม และทำความเข้าใจการรับรู้ความเสี่ยงในกลุ่มประชากรที่หลากหลายยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กระทรวงสาธารณสุข. (2562). *คู่มือการดำเนินงานด้านการแพทย์และสาธารณสุข กรณีฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) ปี 2563*.

พรพรรณ ประจักษ์เนตร. (2566). การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของผู้ใช้สื่อสังคมต่อประสิทธิภาพในการจัดการของรัฐบาล คุณลักษณะความเสี่ยงและการตอบสนองเชิงอารมณ์ต่อปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน (PM2.5) ด้วยข้อมูลเชิงลึกจากเครื่องมือรับฟังเสียงสังคม. *Journal of Information and Learning*, 34(3), 35–45. <https://doi.org/10.14456/jil.2023.32>

พรพรรณ ประจักษ์เนตร และเสาวณี ชินนาลอง. (2566). หน่วยที่ 9 ทฤษฎีการสื่อสาร. ใน *ประมวลสาระชุดวิชา ทฤษฎีการสื่อสาร* (น. 9-1-9-51). สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- สำนักข่าวอินโฟเควสท์. (2567, 5 มกราคม). *ฤดูฝุ่นมาแล้ว! คาด PM2.5 พีกสุดใน ก.พ.* อินโฟเควสท์.
<https://www.infoquest.co.th/2024/364178>
- DataReportal. (2024, February 22). *Digital 2024: Thailand*. We Are Social & Meltwater.
<https://datareportal.com/reports/digital-2024-thailand>
- Eysenbach, G. (2009). Infodemiology and infoveillance: Framework for an emerging set of public health informatics methods to analyze search, communication and publication behavior on the internet. *Journal of Medical Internet Research*, 11(1), e11. <https://doi.org/10.2196/jmir.1157>
- Griffin, R. J., Dunwoody, S., & Neuwirth, K. (1999). Proposed model of the relationship of risk information seeking and processing to the development of preventive behaviors. *Environmental Research*, 80(2), 230–245. <https://doi.org/10.1006/enrs.1998.3940>
- Griffin, R. J., Neuwirth, K., Giese, J., & Dunwoody, S. (2002). Linking the heuristic–systematic model and depth of processing. *Communication Research*, 29(6), 705–732. <https://doi.org/10.1177/009365002237833>
- Griffin, R. J., Yang, Z., ter Huurne, E., Boerner, F., Ortiz, S., & Dunwoody, S. (2008). After the flood: Anger, attribution, and the seeking of information. *Science Communication*, 29(3), 285–315. <https://doi.org/10.1177/1075547007312309>
- Hovick, S. R., Bigsby, E., Wilson, S. R., & Thomas, S. (2021). Information seeking behaviors and intentions in response to environmental health risk messages: A test of a reduced risk information seeking model. *Health Communication*, 36(14), 1889–1897. <https://doi.org/10.1080/10410236.2020.1804139>
- Hswen, Y., Qin, Q., Brownstein, J. S., & Hawkins, J. B. (2019). Feasibility of using social media to monitor outdoor air pollution in London, England. *Preventive Medicine*, 121, 86–93. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2019.02.005>
- Jiang, W., Wang, Y., Tsou, M. H., & Fu, X. (2015). Using social media to detect outdoor air pollution and monitor air quality index (AQI): A geo-targeted spatiotemporal analysis framework with Sina Weibo (Chinese Twitter). *PLOS ONE*, 10(10), e0141185. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0141185>
- Kahlor, L. A., Dunwoody, S., Griffin, R. J., & Neuwirth, K. (2006). Seeking and processing information about impersonal risk. *Science Communication*, 28(2), 163–194. <https://doi.org/10.1177/1075547006293916>

- Kim, H. K., & Kim, Y. (2019). Risk information seeking and processing about particulate air pollution in South Korea: The roles of cultural worldview. *Risk Analysis*, 39(5), 1071–1087. <https://doi.org/10.1111/risa.13226>
- Kumbalaparambi, T. S., Menon, R., Radhakrishnan, V. P., & Nair, V. P. (2023). Assessment of urban air quality from Twitter communication using self-attention network and a multilayer classification model. *Environmental science and pollution research international*, 30(4), 10414–10425. <https://doi.org/10.1007/s11356-022-22836-w>
- Liu, Z., Yang, J. Z., & Feeley, T. H. (2022). Reduced risk information seeking model (RISK): A meta-analysis. *Science Communication*, 44(6), 787–813. <https://doi.org/10.1177/10755470221144453>
- Lohiniva, A.-L., Sibenberg, K., Austero, S., & Skogberg, N. (2022). Social listening to enhance access to appropriate pandemic information among culturally diverse populations: Case study from Finland. *JMIR Infodemiology*, 2(2), e38343. <https://doi.org/10.2196/38343>
- Ma, Y., Hmielowski, J. D., & Yan, W. (2021). Clearing the smog? Examining the relationship between traditional media versus nontraditional Internet-based media and risk information seeking in China. *International Journal of Communication*, 15, 4208–4229. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/13762/3561>
- MOOD Consortium. (2022). *Social listening and the use of qualitative data for monitoring health behaviours and trust*. MOOD Project. <https://mood-h2020.eu/social-listening-and-the-use-of-qualitative-data-for-monitoring-health-behaviours-and-trust/>
- Reveilhaç, M., Steinmetz, S., & Morselli, D. (2022). A systematic literature review of how and whether social media data can complement traditional survey data to study public opinion. *Multimedia tools and applications*, 81(7), 10107–10142. <https://doi.org/10.1007/s11042-022-12101-0>
- Sommariva, S., Bon, H. B., De Almeida, S., Mote, J., Brouwers, S., Sani, M., & Fol, N. (2023). Integrated analysis of online signals and insight generation about digital conversations on COVID-19 vaccines in Eastern and Southern Africa: a longitudinal analysis of social listening data. *BMC proceedings*, 17(Suppl 7), 7. <https://doi.org/10.1186/s12919-023-00261-2>

- ter Huurne, E. F. J., Griffin, R. J., & Gutteling, J. M. (2009). Risk information seeking among U.S. and Dutch residents: An application of the model of risk information seeking and processing. *Science Communication*, 31(2), 215–237.
<https://doi.org/10.1177/1075547009332653>.
- Yang, Z. J., Rickard, L. N., Harrison, T. M., & Seo, M. (2014). Applying the risk information seeking and processing model to examine support for climate change mitigation policy. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 91(3), 91–113.
<https://doi.org/10.1177/1075547014525350>
- Yang, Z. J., Aloe, A. M., & Feeley, T. H. (2014). Risk information seeking and processing model: A meta-analysis. *Journal of Communication*, 64(1), 20–41.
<https://doi.org/10.1111/jcom.12071>